

INŠTITÚT ESTETIKY, VIED O UMENÍ A KULTUROLÓGIE

Personálne obsadenie inštitútu

profesori:

prof. PhDr. Karol Horák, CSc.
prof. PhDr. Jana Sošková, CSc.

docentka:

Doc. PhDr. Eva Dušenková, PhD.

odborní asistenti s PhD./CSc.:

Mgr. Eva Kušnírová, PhD.
Mgr. Peter Himič, PhD. (50%)
PhDr. Květoslava Vitkovičová, CSc. (50%)
PaedDr. Slávka Kopčáková, PhD.

odborní asistenti a asistenti bez PhD./CSc.:

Mgr. Adrián Kvokačka
Mgr. Lenka Bandurová
Mgr. Miroslava Grajciarová

Interní doktorandi

Mgr. Stanislav Baláž
Mgr. Jana Migašová
Mgr. Magdaléna Satová-Ferjenčíková

Tradícia

Inštitút estetiky, vied o umení a kulturológie vznikol v roku 2005 organizačnou reštrukturalizáciou Filozofickej fakulty PU. Jeho súčasťou sa okrem novozriadenej Katedry kulturológie stala aj Katedra estetiky a vied o umení, ktorá na FF PU patrí k mladším

pracoviskám. Bola zriadená rozhodnutím akademického senátu 1. októbra 1994 ako prirodzený dôsledok rozvoja oddelenia estetiky Katedry spoločenských vied a esteticko-dramatickej orientácie časti členov Katedry slovenského jazyka a literatúry a Katedry výchovy a vzdelávania dospelých. Zriadenie samostatnej katedry v jej súčasnom zameraní podmienil vysoký záujem študentov o odbor estetika. Spomínaný odbor, ktorý na FF PU jestvuje od školského roku 1990 - 1991, sa realizoval v rámci filozofie ako jedna zo špecializácií v rokoch 1990 - 1992. Inštitucionálne budovanie odboru estetika, respektíve estetická výchova bolo vyústením niekoľkoročnej vedeckej a odbornej profilácie pracovníkov. K založeniu pracoviska prispela nesporne dlhodobá absencia kvalifikovaných odborníkov z oblasti estetiky v školskej a kultúrnej praxi v Slovenskej republike.

V priebehu 15 rokov jestvovania katedry sa postupne vykryštalizovala štruktúra odboru, obsahové zameranie jednotlivých disciplín, štruktúra profilujúcich a voliteľných predmetov, profil absolventa odboru i program jeho teoretickej a praktickej prípravy. Pri poslednej komplexnej akreditácii inštitút získal všetky akreditácie, čím sa potvrdila odborná pripravenosť a vyspelosť tohto pracoviska. V súčasnom období zabezpečuje Inštitút estetiky, vied o umení a kulturológie tri študijné programy I. stupňa (estetika, estetika - etika, učiteľstvo umeleckých a umeleckovýchovných predmetov estetická výchova v kombinácii), tri študijné programy II. stupňa (estetika, estetika - etika, učiteľstvo umeleckých a výchovných predmetov estetická výchova v kombinácii) a dva študijné programy III. stupňa (estetika, dejiny a teória divadla - dobiehajúci program). Pracovisko získalo aj práva na habilitačné a vymenúvacie konanie v odbore estetika.

V súčasnosti na Inštitúte estetiky, vied o umení a kulturológie pracuje 9 interných pedagógov, ktorí vyučujú cca 300 študentov denného štúdia. Na odbornom zabezpečení výučby jednotlivých disciplín sa však podieľajú aj ďalší pracovníci Filozofickej fakulty PU - prof. V. Žemberová, prof. R. Dupkala, prof. A. Valcerová, doc. V. Grešlík, doc. M. Tokár, doc. K. Medňanský, doc. M. Součková, doc. V. Bilasová, doc. P. Zubal, doc. D. Petrusová a ďalší odborníci z praxe.

Za 15 rokov jestvovania odboru estetika na katedre alebo inštitúte pracovali aj odborníci, ktorí odišli na iné pracoviská, ako bol prof. PhDr. J. Gbúr, CSc., Mgr. S. Fecsková, PhDr. J. Janči, PhD., PhDr. J. Vysopal, Mgr. D. Rauchová, Mgr. T. Pirníková, PhD., PhDr. M. Pukan, PhD., Mgr. A. Mitrová, PhD., Mgr. R. Sorger.

Vo vedení Katedry estetiky sa od jej založenia vystriedali prof. J. Gbúr, prof. K. Horák a prof. J. Sošková.

Za 15 rokov pôsobenia pracoviska absolvovalo odbory estetika a estetická výchova a teória a riadenie kultúry cca 350 absolventov, ktorí sa uplatnili v praxi ako učitelia na stredných i základných školách, ako učitelia na vysokých školách, ako pracovníci printových a elektronických médií a pracovníci kultúrnych inštitúcií na Slovensku, v Česku, ale aj v ostatnej časti Európy a sveta.

Pedagogická činnosť

Štruktúra povinných, povinne voliteľných a voliteľných disciplín, ktorú inštitút ponúka študentom v študijných programoch I. a II. stupňa, je zameraná na dejiny a teóriu estetiky od antiky po súčasnosť, na súčasné problémy estetiky umenia a estetiky mimo-umeleckého estetična, na dejiny, teóriu a estetiku všetkých druhov umenia. Študenti získavajú okrem teoretických vedomostí aj praktické zručnosti a návyky vedeckej práce v podobe účasti na študentskej vedeckej činnosti, zručnosti a návyky tvorivo ovládať elektronické médiá, resp. schopnosti a zručnosti tvorivej umeleckej činnosti. Absolventi sú disponovaní uplatňovať sa ako odborní pracovníci v rôznych kultúrnych inštitúciách, ktoré zabezpečujú zhromažďovanie, analýzu, uchovávanie a prezentovanie estetických a umeleckých hodnôt v inštitúciách venujúcich sa vytváraniu estetických dimenzií spoločenského života. V učiteľskom programe sú absolventi disponovaní vyučovať na základných a stredných školách tie predmety, ktoré vzdelávajú v oblasti umeleckej kultúry a zabezpečujú uspokojovanie estetických a umeleckých potrieb.

Vedeckovýskumná činnosť

Vedeckovýskumná činnosť pracovníkov inštitútu bola doteraz zameraná na skúmanie dejín európskej estetiky a dejín estetiky na Slovensku (prof. J. Sošková), na teoretické problémy súčasnej estetiky a interdisciplinárne vzťahy s filozofiou a etikou (prof. J. Sošková, Mgr. A. Kvokačka, Mgr. Lenka Bandurová, Mgr. M. Grajciarová), na skúmanie dejín umenia na Slovensku (doc. E. Dušenková), na skúmanie dejín divadla a zvlášť alternatívneho divadla na Slovensku (prof. K. Horák, PhDr. Miron Pukan, PhD., Mgr. E. Kušnírová, Mgr. P. Himič) a na skúmanie dejín slovenskej literatúry (prof. K. Horák). Pracovníci inštitútu doteraz riešili 6 samostatných projektov VEGA a na ďalších šiestich participovali ako spoluriešitelia. Výsledky vedeckovýskumnej činnosti boli pravidelne publikované či už v monografiách, alebo v zborníkoch a poznatky boli aplikované vo výučbe jednotlivých disciplín.

Inštitút estetiky, vied o umení a kulturológie je organizátorom domácich aj medzinárodných vedeckých podujatí, na ktorých vystupujú odborníci zo Slovenska, Česka, Poľska, Francúzska a iných krajín. Prof. J. Sošková vystúpila v roku 1998 s príspevkom o slovenskej estetike na svetovom kongrese estetikov. Inštitút pravidelne vydáva (v súčasnosti v rámci Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešoviensis) ročenku pod názvom Studia Aesthetica pod redakčným vedením prof. J. Soškovej. Doteraz vyšlo 10 čísel, ktoré majú pozitívny domáci i zahraničný ohlas a stali sa integrátorom estetického myslenia a interdisciplinárnej komunikácie odborníkov v strednej Európe. V ostatných rokoch vyšli v rámci Acta Facultatis v editorstve prof. K. Horáka, J. Gbúra a M. Pukana aj tri zborníky venujúce sa jednak viac ako 40-ročnej tradícii alternatívneho divadla v rámci jednotlivých ročníkov Akademického Prešova, jednak vývinovým premenám alternatívnej divadelnej kultúry na Slovensku od 60. rokov po súčasnosť (Kontexty alternatívneho divadla I, Kontexty alternatívneho divadla II, Kontexty alternatívneho divadla III – Duch v pohybe).

Pracovníci inštitútu sa okrem vedeckovýskumnej činnosti intenzívne venujú aj umeleckej tvorivosti, ktorú prezentujú a zverejňujú doma i v zahraničí. Umelecká činnosť je spojená osobitne s tvorivými činmi prof. Karola Horáka, súčasného slovenského

dramatika, ktorého hry sú hrané na doskách slovenských divadiel, ale aj divadiel v Poľsku a Česku. Za svoju doterajšiu umeleckú prácu získal rad domácich a medzinárodných ocenení, a to 10 Prémii slovenského literárneho fondu (napr. 1991, 1994), Cenu Klubu nezávislých spisovateľov AOSS (2002), Cenu predsedu Národnej rady Slovenskej republiky za rozvoj kultúry a humanitného vzdelania za rok 2008, Cenu primátora mesta Prešov, Zlatú medailu Prešovskej univerzity, udeľovanú rektorom PU.

Umelecké činnosti – medailérskej tvorbe a pravidelnej vystavovateľskej činnosti – sa venuje doc. E. Dušenková, ktorá získala rovnako rad ocenení doma i v zahraničí. V umeleckej oblasti ide o tvorbu medailí a účasť na svetových výstavách medailí FIDEM, Paríž, Colorado Springs, Weimar, Barcelona, atď., ako aj na ďalších domácich a medzinárodných výstavách. Vykonaáva tiež kurátorskú činnosť na výstavách súčasného výtvarného umenia doma i v zahraničí a podieľa sa na architektonicko-historických výskumoch. Medzi jej najvýznamnejšie ocenenia patrí súťaž Národnej banky Slovenska na prvú mincu Slovenskej republiky, v majetku NBS 1993, súťaž Malá plastika – objekt, SUNTORY MUSEUM of ART, TOKYO, 1992 (odmena), Súťaž Národnej banky Slovenska k 10. výročiu vzniku Slovenskej republiky 2002 (odmena).

Z mladších členov Inštitútu treba spomenúť hudobné interpretačné umenie Mgr. S. Kopčákovej a Mgr. S. Baláža, ktoré majú ohlas doma i v zahraničí.

K umeleckej činnosti sú vedení aj študenti jednotlivých študijných programov. Do povedomia slovenskej odbornej a umeleckej verejnosti sa pozitívne zapísal Akademický Prešov, každoročná prehliadka vysokoškolskej študentskej umeleckej činnosti (vlastná poetická a literárna tvorba, umelecký preklad a divadlo). V jubilejnom roku fakulty bol pod vedením prof. K. Horáka, zakladateľa tejto inštitúcie, organizovaný 43. ročník, na ktorom, tak ako to je už pravidlom, vystupovali študentské divadlá domáce aj zahraničné (z Poľska, Česka, Španielska). Študenti inštitútu získavajú skúsenosti z tvorby a prezentácie umeleckých diel, skúsenosti z organizovania podobných podujatí a saturujú svoje tvorivé ambície. Okrem tejto študentskej umeleckej prehliadky majú študenti inštitútu možnosť participovať na hudobnej a výtvarnej činnosti pod vedením doc. E. Dušenkovej, Mgr. S. Kopčákovej a Mgr. S. Baláža.

Doterajšie ročníky Akademického Prešova potvrdili vysokú úroveň estetickej tvorivosti vysokoškolákov na Slovensku, prispeli k profilácii alternatívnych divadelných foriem, spoluvychovali rad tvorcov a kritikov – divadelníkov, literátov, prekladateľov, redaktorov. Študenti odboru v celoslovenskej i medzinárodnej konkurencii na Akademickom Prešove úspešne prezentujú svoje divadelné, básnické, prozaické, kritické, recitátorské a organizačné danosti.

Výber riešených grantových úloh:

Na IEVUaK boli doteraz riešené tieto grantové úlohy VEGA:

- VEGA č. 1/5089/98 *Teoretické estetické myslenie na Slovensku v druhej polovici 19. storočia a prvej polovici 20. storočia;*
- VEGA č. 1/8224/01 *Filozofia – estetika – umenie;*
- VEGA č. 1/1307/04 *Filozofia – estetika – umenie II;*
- VEGA č. 1/4692/07 *Súčasnú umenie vo filozofickej a estetickej reflexii a nová stratifikácia medzidisciplinárnych komunikácií.*

Výber z publikačnej činnosti:

Monografie:

Sošková, J: Estetika Michala Greguša. AFPhPU Prešov 1998.

Sošková, J: Od teoretickej k aplikovanej estetike. Problémy filozofie dejín estetiky na Slovensku. Prešov 2001.

Horák, K.: Medzi sujetom a tézou. Bratislava 1999.

Horák, K.: Od tézy k sujetu. Bratislava 2003.

Dušenková, E.: Fintice. Obecný úrad Fintice 1997. (spoluautorka)

Dušenková, E.: Renesančné kaštiele v Šarišskej stolici. Acta Facultatis FF PU, Prešov 2005. CD ROM

Dušenková, E.: Renesančné kaštiele v Šariši. Druhé, doplnené vydanie. Acta Facultatis FF PU, Prešov 2007.

Dušenková, E.: Slovenská medaile I. Acta Facultatis FF PU 2008.

Pukan, M.: V premenách času... Ukrajinské národné divadlo/Divadlo Alexandra Duchnoviča. Prešov 2007.

Kopčáková, S.: Ladislav Burlas. Prešov 2002.

Kopčáková, S.: Slovo o umení bez slov. Prešov 2009.

Učebné texty:

Sošková, J.: Dejiny estetiky I. Antológia. FF UPJŠ, Prešov 1996.
Sošková, J.: Dejiny estetiky II. Antológia. FF UPJŠ, Prešov 1996.

Umelecká tvorba:

Horák, K. : Dve prózy. Prešov 1974.
Horák, K.: Cukor. Prešov 1976.
Horák, K.: Súpis dravcov. Prešov 1978.
Horák, K.: Päť hier alebo Hrdina menom hra. Bratislava 1990.
Horák, K.: Šesť hier. Levoča 1996.
Horák, K.: Štyri hry. Bratislava 2001.
Horák, K.: Komorné hry. Bratislava 2004.

Spolupráca s domácimi a zahraničnými pracoviskami

Inštitút estetiky, vied o umení a kulturológie spolupracuje vo vedeckej aj umeleckej činnosti s radom pracovísk a inštitúcií doma i v zahraničí. Sú to hlavne akademické pracoviská venujúce sa estetike, napr. Ústav literárnej a umeleckej komunikácie FF UKF Nitra, Katedra kulturológie FF KU Bratislava, Katedra estetiky FF KU Praha, Fakulta designu a užitého umění v Ústí nad Labem, Inštitút filozofie umenia Univerzity v Gdaňsku, Univerzita v Katowiciach a Sliezska univerzita v Bielsko-Biala v Poľsku, Katedra filozofie Ostravskej univerzity v Ostrave a i. Prof. J. Sošková a Mgr. A. Kvokačka sú členmi redakčnej rady stredoeurópskeho časopisu *Aesthetics*, prof. J. Sošková je členkou svetovej asociácie estetikov IAA, doc. E. Dušenková je členkou medzinárodnej organizácie medailérov FIDEM.

Z domácich kultúrnych pracovísk treba spomenúť intenzívnu spoluprácu s Múzeom moderného umenia Andyho Warhola v Medzilaborciach, ktoré udelilo Katedre estetiky za doterajšiu spoluprácu pamätnú medailu, s Východoslovenským štátnym divadlom v Košiciach, s radom vydavateľstiev a ďalších kultúrnych inštitúcií zabezpečujúcich tvorbu, zverejňovanie a distribúciu umeleckej produkcie.

Rozvojové zámery

IEVUaK sa v najbližšej budúcnosti bude orientovať na zintenzívnenie zahraničnej spolupráce, osobitne s Katedrou estetiky v Prahe, s Filozofickou fakultou v Ostrave, s Katedrou filozofie umenia v Gdaňsku, s pracoviskom v Katowiciach a pracoviskami vo Francúzsku. Posilní sľubne sa rozvíjajúcu mobilitu študentov a učiteľov a prehĺbi doterajšie skúsenosti z hosťujúcich pobytov. Najdôležitejším zámerom pracoviska v blízkej budúcnosti bude jeho kvalifikačné dobudovanie. Za 15 rokov jestvovania našej inštitúcie sa traja pracovníci úspešne inaugurovali (jeden odišiel na iné pracovisko), dvaja úspešne habilitovali, štyria získali titul PhD. Keďže inštitút získal akreditáciu na doktorandské štúdium a na habilitačné a vymenúvacie konanie, je predpoklad, že sa kvalifikačná štruktúra pracovníkov inštitútu bude úspešne zvyšovať. Okrem vedeckovýskumnej aktivity v najbližšej budúcnosti pripraví pracovníci ďalšie dva magisterské študijné programy, ktoré budú reagovať na potreby spoločenskej praxe a novú štruktúru predmetov na základných a stredných školách.

Autorka:
prof. PhDr. Jana Sošková, CSc.